

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ

КРЫМСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МЕДИЦИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. С. И. ГЕОРГИЕВСКОГО

ТАВРИЧЕСКИЙ МЕДИКО- БИОЛОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

научно-практический журнал
TAVRICHESKIY MEDIKO-BIOLOGICHESKIY VESTNIK

Том 9

№ 3 Ч II

Volume 9

2006

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор
А. А. Бабанин

А. В. Кубышкин (зам. главного редактора),
Ю. А. Бисюк (ответственный секретарь), **Н. П. Буглак**, **С. Г. Безруков**,
В. А. Белоглазов, **С. Г. Донич**, **Л. В. Дударь**, **Е. В. Евстафьева**,
К. А. Ефетов, **В. В. Жебровский**, **А. К. Загоруйко**, **Н. Н. Каладзе**,
В. Ф. Кубышкин, **В. С. Пикалюк**, **О. А. Притуло**, **А. Н. Рыбалка**, **В. П. Самохвалов**

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Е. Н. Амосова (Киев), **С. П. Бережкова**, **И. В. Богадельников**,
Н. Ф. Боброва (Одесса) **Ю. П. Вдовиченко** (Киев), **Н. Н. Волобуев**,
Л. В. Гербильский (Днепропетровск) **М. Н. Гришин**, **А. А. Горлов**,
Г. Н. Дранник (Киев), **А. Е. Двирский**, **Г. В. Дзяк** (Днепропетровск),
В. В. Ежов (Ялта), **В. М. Ефетов**, **С. И. Жадько**, **В. В. Жебровский**,
М. В. Иванова, **И. Л. Клярицкая**, **Т. В. Кобец**, **В. Н. Коваленко** (Киев),
Е. С. Короленко, **Ю. Л. Криворутченко**, **С. Н. Крутиков**, **О. В. Крючкова**,
Н. С. Кузнецов, **Г. М. Кушнир**, **Л. К. Лазарев**, **А. Н. Пархоменко** (Киев),
В. Ф. Русяев, **И. Д. Сапегин**, **С. С. Солдатченко** (Ялта),
Б. В. Троценко, **В. З. Харченко**, **О. Ч. Хаджиев**, **А. А. Хренов**,
А. П. Чуприков (Киев), **Ю. Б. Чайковский** (Киев), **Е. Ю. Шаповалова**,
С. Э. Шибанов

Рекомендовано к изданию постановлением Ученого Совета Крымского государственного
медицинского университета им. С. И. Георгиевского от 13 июня 2006 г. (протокол №6)

V.O. Fedoryshcheva, W. Arnold, E.O. Naumova, N.I. Yabluchansky Sexual features of angular indexes of skull of individuals who lived in the region of lower don in II-IV centuries a.d.	129
В.Т. Хомич, Н.Б. Колич Макро-і мікроскопічна будова клоакальної сумки птахів	133
V.T. Khotmych, N.B. Kolych Macro end microstructure of bursa of fabricius in birds	133
A.B. Черненко, С.М. Калашнікова, Д.А. Полякова, Ю.В. Кривченко Аналіз індекса пона в залежності від розташування зубів в зубному ряду.....	137
A.A. Chernenko, S.N. Kalashnikova, A.A. Polyakova, U.V. Krivchenko The analysis of the index pon depending on a location teeth in a dental arch.	137
П.П. Шапаренко, В.О. Єрмольєв, В.Ф. Мазченко, О.В. Шипіцина, Н.В. Яцик Особливості пропорційного розвитку голови в підлітковому віці.	139
P.P. Shaparenko, V.A. Ermoliev, V.F. Maschenko, A.V. Shipicina, N.V. Yacik The distinctive features of the proportional development of the head in the teenager	139
Э.М. Шимкус, Зайд Басел, С.Э. Шимкус Резекция дистального отдела удвоенного мочеточника с неоимплантацией его в мочевой пузырь при уретероцеле удвоенных мочеточников.....	141
E.M. Shimkus, Ziyad Basel, S.E. Shimkus Resection of distal department of ureter with its neoimplantation in the urinary bladder at ureterocele of doubled ureters.....	141
В.І. Янушевський, В.М. Брустінов Інтегративні функціонально-морфологічні показники стану гемомікроциркуляторного русла зорового аналізатора при опроміненні та умовах корекції концентратом поліфенолів винограду „еноант”	147
V.I. Yanushevskiy, V.M. Brustinov Integrative functional morphological indexes of state of haemomicrocirculation of x-ray or correction by food concentratel of grape polyphenols “enoant”	147

ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ

PROBLEMS OF TEACHING

Д.Б. Беков О преподавании оперативной хирургии с топографической анатомией в свете «болонских рекомендаций»	150
D.B. Bekov To the teaching of operative surgery and topographical anatomy under the conditions of the “bologna process”	150
А.П. Дьяченко Анатомия идентичных объектов. Новая концепция	153
A.P. D'yachenko Anatomy of identical objects. A new conception	153
В.М. Лупир, В.О. Ольховський, С.М. Калашнікова, А.О. Терещенко, А.С. Куліш, С.П. Шкляр Інноваційне забезпечення морфологічних досліджень	156
V.M. Lupir, V.O. Olkhovsky, S.N. Kalashnikova, A.O. Tereschenko, A.S. Kulish, S.P. Shklar The innovational providing of the morphometrical investigations	156
В.П. Новак, А.П. Мельниченко, О.С. Бевз Методичні підходи у викладанні цитології, гістології і ембріології на кафедрі анатомії та гістології ім. П.О. Ковальського	158
V.P. Novak, A.P. Melnichenko, O.S. Bevz The methodological approaches to teaching cytology, histology and embryology at the department of anatomy and histology after p.a. Kovalsky	158
В.И. Ороховский, А.В. Зарицкий, К.Н. Олейников Преподавание оперативной хирургии с топографической анатомией в условиях клинической кафедры	161
V.I. Orokhovsky, A.V. Zaretsky, K.N. Oleinikov The teaching of operative surgery with topographical anatomy in conditions of the clinical chair	161
В.С. Пикалюк, Н.А. Новосельская, Г.А. Мороз Из опыта работы кафедры нормальной анатомии человека крымского государственного медицинского университета по оптимизации учебного процесса	164
V.S. Pikalyuk, N.A. Novoselskaya, G.A. Moroz Experience of human anatomy department of crimea state medical university on optimization of educational process	164

При тремах і діастемах достовірно збільшується відстань між премолярами, що приводить до більш вільного розташування зубів за рахунок широкішої зубної дуги; відстань же між молярами не має впливу на розташування зубів при проміжках. При цьому пре-

молярний індекс Пона значно збільшується, молярний же зростає на незначну кількість.

Перспективи подальшого розвитку. Вивчення індивідуальної анатомічної мінливості зубного ряду являється важливим з точки зору практичної медицини. Зокрема, стоматологи можуть використати дані виконаної роботи у ортодонтічній практиці.

Індекс Пона в залежності від особливостей розташування зубів

Індекс Пона	Премолярний	Молярний
Всі зуби розташовані в зубному ряду	80	64
При адентії зубів	47,05	32,61
При розташуванні зубів за межами зубного ряду	74,58	56,49
При проміжках	86,79	63,85

ЛІТЕРАТУРА

1. Авагян А.А. Закономерности строения нижней челюсти // Морфология. - М., 1998. - Т. 113, №3. - С. 12-13.
 2. Беков Д.Б., Вовк Ю.Н. Индивидуальная анатомическая изменчивость и анатомическая норма строения человека // Проблемы экологической та медицинской генетики і клінічної імунології. - Вып. 7(39). - Київ —

Луганськ - Харків, 2001. - С 81-89.
 3. Ветчинкин А.В. Основы эстетического построения зубов // Клини. Имплантология и стоматология. - 2001. - №3-4 (17-18). - С. 89-91.
 4. Масловський О.С., Лупир В.М., Масловський С.Ю. До питання про анатомічну мінливість різців людини // Вісник морфології. - 2003. - №2. - С. 428-430.

УДК 613.956:572.54+57.017.64

© Коллектив авторов, 2006.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОПОРЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГОЛОВИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

П.П. Шапаренко, В.О. Єрмольєв, В.Ф. Мазченко, О.В. Шипіцина, Н.В. Яцик

Кафедра анатомії людини Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, зав. кафедрою д.мед.н., прсф. Шапаренко П.П.

THE DISTINCTIVE FEATURES OF THE PROPORTIONAL DEVELOPMENT OF THE HEAD IN THE TEENAGER
 P.P. Shaparenko, V.A. Ermoliev, V.F. Maschenko, A.V. Shipicina, N.V. Yacik

SUMMARY

The research data of the age distinctive features of the proportional development of the facial and cerebral parts of the head in boys and girls of the teenager age in comparison with the ones in boys and girls 17-21 of age are given in this article.

ОСОБЕННОСТИ ПРОПОРЦИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ГОЛОВЫ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

П.Ф. Шапаренко, В.А. Ермольев, В.Ф. Мазченко, А.В. Шипицына, Н.В. Язык

РЕЗЮМЕ

В работе изложены данные исследования возрастных особенностей пропорционального развития лицевого и мозгового отделов головы мальчиков и девочек подросткового возраста в сравнении с данными юношей и девушек 17-21 года.

Ключові слова: підлітки, розміри голови, пропорційний розвиток.

В підлітковому віці, який є періодом інтенсивного збільшення розмірів тіла і значних фізіологічних змін, людина особливо незахищена від негативних факторів зовнішнього середовища [Бутова, 1998]. Фізичний розвиток підростаючого покоління є основним показником здоров'я дітей і підлітків, гармоній-

ності їх фізичного і духовного розвитку, тому потребує всебічного комплексного вивчення [Сак, Сак, 2005].

В.В. Куприянов, Г.В. Стовичек (1988) визначили анатомічний напрямок у вивченні будови лица людини і підкреслили необхідність дослідити форму,

пропорції, контури, спів розмірності, статеві, вікові, конституційні відмінності, які складають фундамент для розуміння законів його структурної організації.

Ріст голови тісно пов'язаний з розмірами мозку, який по вазі найбільше, ніж любий інший орган, наближений до свого кінцевого значення [Миклашевская, 1988].

Ціллю дослідження було вивчити вікові зміни форми голови в підлітковому віці шляхом аналізу пропорційного розвитку розмірів мозкового і лицевого черепа в порівнянні з антропометричними показниками хлопців і дівчат юнацького віку.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Програма обстеження включала вивчення антропометричних параметрів голови у 1000 учнів загальноосвітніх шкіл м. Вінниці віком 12-16 років (по 100 хлопчиків і 100 дівчаток кожного віку). Контрольну групу склали юнаки та дівчата віком 17-21 років – студенти Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Антропометричні обстеження призначались за методикою Бунака (1941) в модифікації П.П. Шапаренка (1994). Для порівняння антропометричних розмірів підлітків з відповідними показниками хлопців і дівчат юнацького віку використовували метод пропорційної ідентифікації соматичних ознак [Шапаренко, 1994]. Пропорційна подібність, ізоморфія або гетероморфія вивчалась стандартизованим методом за формулою: $ШІ = 100 \times aA_1/a_1A_2$, де ШІ – індекс подібності, a – ознака, що вивчається, A – довжина тіла, a_1 і A_2 – аналогічні дефінітивні величини. Для характеристики форми мозкового і лицевого відділів голови обчислені лицевий і головний показники. Лицевий показник = (морфологічна довжина обличчя/вильний діаметр) $\times 100\%$. Головний показник = (поперечний розмір голови/подовжній розмір голови) $\times 100\%$.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Розміри і форма голови на початку підліткового періоду більше, ніж інші розміри тіла подібні до показників юнацького віку. Про це говорить пропорційне збільшення антропометричних показників голо-

ви у 12-річних підлітків порівняно з аналогічними ознаками юнаків та дівчат. Серед всіх розмірів мозкового відділу голови в 12 років пропорційно найбільша ознака її довжини. Порівняно з юнацьким віком, цей показник збільшений у хлопчиків на 12,6% ($p < 0,001$), у дівчаток – на 3,2% ($p > 0,05$).

Ширина голови і висота чола в цьому віці порівняно з дефінітивними показниками пропорційно більші у хлопчиків, відповідно, на 11,0% ($p < 0,001$) і 5,5% ($p < 0,05$), а у дівчаток відносні величини цих показників в 12 років наближаються до їх значень в юнацькому віці (стандартизований показник висоти чола в 14 років зменшений на 2,8% пропорційної подібності до дефінітивного розміру ($p > 0,05$)). Статеві відмінності мозкового відділу голови полягають в тому, що в 12 років всі його розміри у дівчаток пропорційно достовірно менші, ніж у хлопчиків, в подальші вікові періоди різниця зменшується. В 14 років дівчата починають переважати хлопчиків за відносною величиною довжини голови і її ширини, пізніше ця перевага збільшується, відповідно, до 4,6% і 6,9% в юнацькому віці ($p < 0,05$). Перевага хлопчиків за пропорційною величиною висоти чола зменшується з 6,7% в 12 років ($p < 0,01$) до 1,3% в юнацькому віці ($p > 0,05$).

Лицевий відділ голови у хлопчиків і у дівчаток також на початку підліткового періоду пропорційно збільшений. Так, морфологічна довжина обличчя в 12 років порівняно з розміром юнацького віку пропорційно збільшена у хлопчиків на 7,7% ($p < 0,01$), а у дівчаток – на 2,0% ($p > 0,05$), ширина обличчя – відповідно, на 10,2% ($p < 0,001$) і 2,0% ($p > 0,05$). В 12 років дівчатка несуттєво ($p > 0,05$) переважають хлопчиків за відносними величинами розмірів лицевого черепа. За пропорційною величиною морфологічної довжини обличчя хлопчики починають несуттєво переважати дівчаток з 13 років, а за відносним розміром ширини обличчя – з 14 років, ця перевага збільшується і стає достовірною ($p < 0,05$), відповідно, в 15 і 16 років.

Найбільш повну характеристику розвитку лицевого і мозкового черепа надає вивчення вікової динаміки головного і лицевого показників (таблиця 1).

Таблиця 1

Головний і лицевий показники підлітків*.

Вік (років)	Головний показник		Лицевий показник	
	х	д	х	д
12	84,0	84,3	85,0	86,9
13	84,4	85,6	84,5	87,2
14	84,9	86,2	84,6	87,3
15	84,8	86,2	85,5	87,1
16	84,5	86,3	86,5	87,0
17 - 21	84,5	86,3	87,1	87,0

* Примітка: х – хлопчики, д – дівчатка.

Головний показник у хлопчиків і дівчаток підлітко-

вого віку знаходиться в діапазоні значень, що відповідають брахікефалії (81% і більше). Протягом підлітко-

вого віку цей показник у хлопчиків і дівчаток ще збільшується, відповідно, з 84,0% до 84,5% і з 84,3% до 86,3%, тобто відбувається ще більша брахікефалізація. Лицевий показник у хлопчиків, збільшуючись з 85,04% в 12 років до 87,06% в юнацькому віці ($p > 0,05$), знаходиться в межах, які відповідають мезопрозопії. У дівчаток в підлітковому періоді лицевий показник збільшується більш інтенсивно і з 14 років до юнацького віку лицевий показник у дівчаток знаходиться в діапазоні значень, що відповідають лептопрозопії (88,0-88,7%).

ВИСНОВКИ

1. Методика, яка передбачає ідентифікацію розмірно-метричних параметрів частин тіла людини дозволяє об'єктивно оцінити і обґрунтувати вікові зміни пропорцій частин тіла в періодах активного росту. В підлітковому віці такі зміни є відображенням оптимальності пристосування організму до значних соматичних і функціональних зрушень.

2. За даними головного показника, форма мозкового черепа хлопчиків і дівчаток підліткового віку відповідає брахікефалії. Перевага росту голови в поперечному напрямку протягом підліткового періоду

складає у хлопчиків 0,5%, у дівчаток – 2%. Форма лица хлопчиків відповідає ознакам мезопрозопії, у дівчаток – лептопрозопії. Перевага градієнту росту лицевого відділу в поздовжньому напрямку у хлопчиків і дівчаток складає, відповідно, 2,1% і 1,1%.

3. Отримані результати можуть стати підставою для виявлення нових закономірностей пропорційного розвитку частин тіла. Встановлені вікові нормативи пропорцій мозкового і лицевого відділів голови хлопчиків та дівчаток підліткового віку можуть бути порівняні з даними попередніх, або подальших досліджень, з даними інших регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутова О.А. Прогностическая значимость морфотипа и компонентного состава тела // Росс. морфол. ведомости. - Москва: ВРНОАГЭ, 1998. - т.2, №1. - С.193-197.
2. Куприянов В.В., Стовичек Г.В. Лицо человека: Анатомия, мимика. – М.: Медицина, 1988. – 272с.
3. Миклашевская Н.Н. Голова // Морфология человека. – М., 1988. – с.35-39.
4. Сак Н.Н., Сак А.Е. Остеохондроз позвоночника у спортсменов разного соматотипа // Сб. науч. тр. Тернопіль «Укрмедкнига»- 2003 С. 123-125.

УДК: 616.617-007 + 616-089

© Э.М. Шимкус, Заид Басел, С.Э. Шимкус, 2006

РЕЗЕКЦИЯ ДИСТАЛЬНОГО ОТДЕЛА УДВОЕННОГО МОЧЕТОЧНИКА С НЕОИМПЛАНТАЦИЕЙ ЕГО В МОЧЕВОЙ ПУЗЫРЬ ПРИ УРЕТЕРОЦЕЛЕ УДВОЕННЫХ МОЧЕТОЧНИКОВ

Э.М. Шимкус, Заид Басел, С.Э. Шимкус

Кафедра хирургических болезней с курсом урологии (зав.- профессор Жебровский В.В.), курс урологии (зав. - профессор Э.М. Шимкус) Крымского государственного медицинского университета им. С.И. Георгиевского, г. Симферополь.

RESECTION OF DISTAL DEPARTMENT OF URETER WITH ITS NEOIMPLANTATION IN THE URINARY BLADDER AT URETEROCELE OF DOUBLED URETERS

E.M. Shimkus, Ziyad Basel, S.E. Shimkus

SUMMARY

Resection of ureterocele membranes and neoimplantation of ureter in the urinary bladder for 26 patients with ureterocele of doubled ureters (at the age of 19-52 years) was carried out. It was resected intramural department of ureter in 16 cases. Ureterocele of additional ureter was in all cases and squeezing of the basis ureter of doubled kidney – in 12 patients. The degree of ureter dilatation is second – in 11 patients, the third – in 15 patients. Obstructive pyelonephritis in all patients was revealed, nephrolithiasis – in 6 patients.

At histological research sclerotic changes in submucous and middle muscular layer of ureter wall were revealed in 16 from 24 observations, separate muscular fascicles without regulated structure, histiolympocytic infiltration was in the best (8 cases) or least degree.

The size of ureterocele doesn't correspond always to morphological changes in ureter. The degree of urodynamics disturbance depends on changes in ureter.

Results of operation are good in 17 patients, satisfactory – in 5, bad – in 4. A reason of unlucky was a structure of new formed anastomosis vesicoureteral reflux, transplantation of both contiguous ureters. Decompression of ureterocele excludes necessity in operation on the main ureter of doubled kidney.

Ureterocele of doubled ureter is component of complex failure of kidney anomaly. Resection of ureterocele and a part of ureter with its unimplantation in urinary bladder allows to remove obstruction and normalize urodynamics of upper urinary tract of doubled kidney.

-
12. Редакция оставляет за собой право сокращения и исправления присланных статей, а также их публикации в виде коротких сообщений и аннотаций.
  13. Направление в редакцию работ напечатанных в других изданиях или отосланных в другие редакции не допускается.
  14. Рукописи редакция не возвращает.

Статьи следует направлять по адресу:
95670, г. Симферополь, бульвар Ленина 5/7
Крымский государственный медицинский университет
им. С.И. Георгиевского,
научный отдел, редакция журнала «Таврический медико-биологический вестник».

Телефоны научного отдела:
(0652) 294-916; 294-945
Заказ № 129.
Тираж 500 экз. Объем 10,5 уч. изд. л.
Отпечатано в Издательском центре КГМУ.